

ŽEMĖS NAUDOJIMO VALSTYBINĖS KONTROLĖS 2021–2023 METAIS VERTINIMAS (AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS PAVYZDŽIU)

Janina Jonė KRUMCHOLCAITĖ, Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija, Inžinerijos fakultetas, el. paštas: janina.krumcholcaite@vdu.lt

Virginija GURSKIENĖ, Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija, Inžinerijos fakultetas, el. paštas: virginija.gurskiene@vdu.lt

Santrauka

Šio tyrimo tikslas – atlikti žemės naudojimo valstybinės kontrolės funkcijos vykdymo 2021–2023 m. Akmenės rajono savivaldybėje analizę. Valstybės pareiga yra užtikrinti, kad žemė būtų naudojama racionaliai ir būtų saugoma. Vienas iš žemės apsaugos būdų – vykdyti žemės naudojimo valstybinę kontrolę. Atlikta žemės naudojimo valstybinės kontrolės vykdymo 2021–2023 m. Akmenės rajono savivaldybėje duomenų analizė ir vertinimas, duomenis palyginant su šios veiklos tendencijomis Lietuvoje. Per 2021–2023 m. bendrai atlikta 26885 žemės naudojimo valstybinės kontrolės patikrinimai, iš jų 315 – Akmenės rajono savivaldybėje. Daugiausia per 2021–2023 m. atlikta planinių patikrinimų (15153 žemės naudojimo valstybinės kontrolės patikrinimai) Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje kitos paskirties žemės sklypuose.

Reikšminiai žodžiai: žemės naudojimo valstybinė kontrolė, Akmenės rajono savivaldybė.

Įvadas

Lietuva nuo senų laikų yra žemės ūkio kraštas, todėl žemės klausimai yra visada aktualūs. Žemės santykių klausimus iš esmės reguliuoja valstybė. Žemė yra ne tik žmogaus veiklos dalis, bet ir gamtos ar net gyvenimo pagrindas. Žemė reikšminga kaip nekilnojamas turtas, kuriuo disponuojama žemės santykių procese.

Žemės naudojimas įvairiose šalyse skiriasi ir yra įvairių sprendimų, kaip surinkti ir registruoti reikalingus duomenis. Kiekviena šalis nusprendžia, kokie duomenys yra reikalingi. Žinoma, didelę įtaką turi dirvožemio našumas, kokia augalija auga žemės sklype arba kokia veikla joje vykdoma. Įdomu tai, kad įvairios žemės naudojimo rūšys visoje Europoje nėra vertinamos vienodai. Daugelyje šalių į kadastrą įrašyti duomenys apie žemės naudojimą turi didelę įtaką mokesčių nustatymui. Visuotinai pripažįstama, kad yra įvairių požiūrių į nekilnojamojo turto apmokestinimą. Be to, skiriasi mokesčių dydžio nustatymo metodai (Ciecialska, Sobolewska ir kt., 2021).

Racionalus bei tinkamas žemės naudojimas kontroliuojamas pagal teisės aktų reglamentavimą (Dėl žemės naudojimo..., 1994; 2014) vykdamas valstybinę žemės naudojimo kontrolę. Lietuvoje žemės naudojimo valstybine kontrole siekiama užtikrinti, kad naudojant bei valdant žemę būtų laikomasi Lietuvos Respublikos žemės įstatymo ir kitų įstatymų. Žemės naudojimo teisinius santykius, o taip pat jos teisinę apsaugą reglamentuoja įstatymai (Lietuvos Respublikos..., 1993; 1995 ir kt.), kurie tiesiogiai ar netiesiogiai reguliuoja teritorijų planavimą. M. Aleknavičius ir P. Aleknavičius (2014) teigė, kad „žemės ūkio naudmenų plotas yra ribotas, o jų ūkinių savybių gerinimas pareikalavo ne tik daugelio kartų žemės savininkų, bet ir valstybės bei kitų visuomenės veiklos sričių darbo ir materialinių sąnaudų, žemės ūkio paskirties žemės racionalus naudojimas yra priskiriamas visuomenės poreikiui“. Siekiant, kad valstybinės žemės naudojimo kontrolės nuostatos būtų aiškiai reglamentuotos ir visiems subjektams suprantamos, kokios galimos žemės naudojimo patikrinimų metu geodeziniais matavimo prietaisais atliekamų matavimų paklaidos, būtų tikslinga siūlyti papildyti Kontrolės nuostatus tikslumo reikalavimais, apibrėžtais Kadastru nuostatuose. O siekiant valstybinės žemės naudojimo kontrolės vykdymą padaryti efektyvesniu, reikia keisti tam tikrus teisės aktus bei racionaliau naudoti žmogiškuosius išteklius (Veligor, Pašakarnis, 2020). Žemės naudojimo valstybinė kontrolė iki 2023 m. pabaigos buvo Nacionalinės žemės tarnybos vykdoma funkcija. Mokslinės literatūros žemės naudojimo valstybinės kontrolės klausimais yra gana mažai (Karneckienė, 2011; Veligor ir kt., 2020). Minimaliai ši tema analizuota akademinėse bendruomenėse, todėl tikslinga plačiau panagrinėti šį procesą.

Žemės naudojimo valstybinė kontrolė kelia vis didesnę visuomenės susidomėjimą, atliekant žemės naudojimo patikrinimus, pažeidimų randama vis daugiau, todėl aktualu detaliau išanalizuoti šį procesą.

Tyrimo tikslas – atlikti žemės naudojimo valstybinės kontrolės funkcijos vykdymo 2021–2023 m. Akmenės rajono savivaldybėje analizę.

Išsikeltam tikslui pasiekti sprendžiami šie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti žemės naudojimo valstybinės kontrolės vykdymo veiklos rezultatus 2021 m. Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje.
2. Išanalizuoti žemės naudojimo valstybinės kontrolės vykdymo veiklos rezultatus 2022 m. Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje.
3. Išnagrinėti žemės naudojimo valstybinės kontrolės vykdymo veiklos rezultatus 2023 m. Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje.

Tyrimų objektas ir metodai

Šio tyrimo objektas – žemės naudojimo valstybinės kontrolės funkcijos vykdymas 2021–2023 m. Akmenės rajono savivaldybėje. Tyrimas vykdomas naudojant literatūros šaltinių ir statistinių duomenų analizės bei apibendrinimo metodus. Analizuojami žemės naudojimo valstybinę kontrolę reglamentuojantys teisės aktai, mokslo darbai, ataskaitos, statistinių duomenų rinkiniai ir kiti šaltiniai.

Žemės naudojimo valstybinė kontrolė iki 2023 m. pabaigos buvo Nacionalinės žemės tarnybos prie Aplinkos ministerijos (toliau – Nacionalinė žemės tarnyba) organizuojama ir vykdoma funkcija. Buvo atliekama žemės savininkų ar naudotojų veiklos kontrolė, kuria siekiama užtikrinti tinkamą žemės naudojimą bei teisinę apsaugą, taip pat identifikuoti teisės aktų pažeidimus bei pagal kompetenciją taikyti pažeidėjams įstatymų numatytas sankcijas (Lietuvos Respublika..., 1994). Nuo 2024 m. sausio 1 d. ši funkcija priskirta Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos.

Tyrimui atlikti pagrindiniai statistiniai duomenys yra surinkti iš Nacionalinės žemės tarnybos interneto svetainės. Nacionalinė žemės tarnyba nuo 2010 m. iki 2023 m., pasibaigus einamiesiems metams, remdamasi patikrinimų kiekiais ir rezultatais rengė ataskaitas. Šios ataskaitos yra viešai prieinamos ir yra vienas pagrindinių šaltinių, galinčių atspindėti aptariamą situaciją. 2010 m. pradėjo veikti geografinės informacinės sistemos priemonėmis sukurta ŽNVK.el. paslauga ir Žemės naudojimo valstybinės kontrolės interneto svetainė.

Pagrindiniai žemės naudojimą reglamentuojantys teisės aktai, į kurių nuostatas atsižvelgiama vykdant žemės naudojimo valstybinę kontrolę, yra Žemės įstatymas (Lietuvos Respublika..., 1994), Administracinių nusižengimų kodeksas (ANK), Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas.

1994 m. priimtas Žemės įstatymas. Žemės įstatymo 21 straipsnyje reglamentuotos žemės savininkų (naudotojų) pareigos. Žemės naudojimo patikrinimai buvo atliekami pagal tikrinamam objektui taikytinus tuo metu galiojusius Nuostatų 11.1–11.10 papunkčius (Dėl žemės naudojimo..., 1994). Nustačius pažeidimą, administracinės atsakomybės numatytos pagal ANK 261 str., ANK 333 str., ANK 257 str., ANK 110 str., 113 str., ANK 112 str.

Tyrimų rezultatai ir jų aptarimas

Atliekant žemės naudojimo valstybinės kontrolės funkcijos vykdymo 2021 ir 2023 m. Akmenės rajono savivaldybėje analizę, atliktų darbų rezultatai analizuojamoje savivaldybėje palyginti su šios funkcijos vykdymu visoje šalyje.

Visų pirma, atliekant 2021 m. žemės naudojimo patikrinimų analizę nustatyta, kad tiek Lietuvoje, tiek Akmenės rajono savivaldybėje buvo suplanuotos (0,37 % bendro žemės sklypų skaičiaus) ir atliktos (0,42) vienodos patikrinimų apimtys (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. 2021 metais atlikti žemės naudojimo patikrinimai

Table 1. Land use inspections in 2021

Rodikliai	Lietuvoje	Akmenės rajono savivaldybėje
NTR* įregistruotas bendras žemės sklypų skaičius	2459094	24527
Bendras suplanuotų patikrinimų skaičius	9124	90
Suplanuotų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,37	0,37
Bendras atliktų patikrinimų skaičius	10290	104
Atlikta patikrinimų nuo bendro suplanuotų patikrinimų skaičiaus procentais	112,78	115,56
Atliktų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,42	0,42

Paaiškinimas: NTR – Nekilnojamojo turto registre (2021 m. sausio 1 d. duomenys)

Šaltinis: sudaryta pagal Nacionalinės... (2021)

Source: compiled by National... (2022)

Lietuvoje 2021 m. buvo suplanuota atlikti 9124 žemės naudojimo patikrinimus. Pagal Akmenės teritorinio skyriaus metiniame 2021 m. žemės tvarkymo darbų plane išskeltus tikslus, iš viso buvo suplanuota atlikti 90 žemės naudojimo kontrolės planinių ir neplaninių patikrinimų. Lietuvoje žemės naudojimo valstybinės kontrolės darbų planas 2021 m. buvo įgyvendintas 113 %, o Akmenės rajono savivaldybėje – 115 % Akmenės rajono savivaldybėje atlikti patikrinimai sudaro apie 1 % visų Lietuvoje atliekamų patikrinimų skaičiaus.

2021 m. atliktų planinių ir neplaninių žemės naudojimo patikrinimų apimtys Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje šiek tiek skiriasi (žr. 2 lentelę).

2021 m. visuomenė buvo aktyvi Nacionalinei žemės tarnybai teikdama informaciją apie galimus žemės naudojimo tvarkos pažeidimus. Pagal gautus asmenų pranešimus ar skundus, šalyje atlikta 2990 neplaninių patikrinimų, o planinių patikrinimų atlikta 6212. Akmenės rajono savivaldybėje atlikti neplaniniai patikrinimai sudaro apie 1,27 % bendro Lietuvos patikrinimų skaičiaus, o planiniai patikrinimai sudaro apie 1,06 %.

Analizuojant 2021 m. planinių patikrinimų skaičių pagal prioritetines sritis Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje, nustatyti šiek tiek didesni skirtumai atliktose kitos paskirties žemės sklypų ir sodininkų bendrijų sklypų patikrinimų apimtyse (žr. 3 lentelę).

2 lentelė. 2021 metais atlikti planiniai ir neplaniniai žemės naudojimo patikrinimai
Table 2. In 2021, planned and unplanned inspections of land use were carried out

Rodikliai	Lietuvoje	Akmenės rajono savivaldybėje
Atliktų žemės naudojimo planinių patikrinimų skaičius	6212	66
Atliktų žemės naudojimo neplaninių patikrinimų skaičius	2990	38
Atliktų žemės naudojimo planinių patikrinimų dalis nuo NTR* įregistruotų žemės sklypų skaičius procentais	0,25	0,27
Atliktų žemės naudojimo neplaninių patikrinimų dalis nuo NTR* įregistruotų žemės sklypų skaičius procentais	0,12	0,15
Atliktų žemės naudojimo planinių patikrinimų dalis nuo bendro suplanuotų patikrinimų skaičiaus procentais	60,37	63,46
Atliktų žemės naudojimo neplaninių patikrinimų dalis nuo bendro suplanuotų patikrinimų skaičiaus procentais	29,06	36,54

Paiškinimas: NTR – Nekilnojamojo turto registre (2021 m. sausio 1 d. duomenys)

Šaltinis: sudaryta pagal Nacionalinės... (2021)

Source: compiled by National... (2021)

3 lentelė. 2021 metais atlikti planiniai patikrinimai pagal prioritetines sritis
Table 3. In 2021, scheduled inspections were carried out according to priority areas

Prioritetai planiniams patikrinimams	Lietuvoje	Akmenės rajono savivaldybėje
NTR* įregistruotas bendras žemės sklypų skaičius	2459094	24527
NTR* įregistruotas kitos paskirties žemės sklypų skaičius	658053	4696
NTR* įregistruotas sodininkų bendrijų ir jų narių žemės sklypų skaičius	221242	3033
Atliktų kitos paskirties žemės sklypų (KP) patikrinimų skaičius	2846	30
Atliktų KP patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,12	0,12
Atliktų KP patikrinimų dalis nuo įregistruoto kitos paskirties žemės sklypų skaičiaus procentais	0,43	0,64
Atliktų valstybinės ir privačios žemės sklypų, taip pat valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypais, esančių sodininkų bendrijų teritorijose, žemės sklypų (SB) patikrinimų skaičius	1270	14
Atliktų SB patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,05	0,06
Atliktų SB patikrinimų dalis nuo NTR* įregistruoto sodininkų bendrijų ir jų narių žemės sklypų skaičiaus procentais	0,57	0,46
Apleistų privačių ir valstybinės žemės sklypų, taip pat valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypais (AŽ), patikrinimų skaičius	1207	13
Atliktų AŽ patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,05	0,05
Kitų žemės sklypų (išnuomotų valstybinės žemės sklypų)	889	9
Atliktų KT patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,04	0,04

Paiškinimas: NTR – Nekilnojamojo turto registre (2021 m. sausio 1 d. duomenys)

Šaltinis: sudaryta pagal Nacionalinės... (2021)

Source: compiled by National... (2021)

Daugiausia atliktų planinių patikrinimų Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje yra kitos paskirties žemės sklypuose. Šie patikrinimai sudaro apie 45 % visų planinių žemės sklypų patikrinimų. Mažiausiai atliktų planinių patikrinimų Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje yra kitų žemės sklypų, kurie sudaro 14 % visų planinių žemės sklypų patikrinimų. Akmenės rajono savivaldybėje atlikti kitos paskirties žemės sklypų naudojimo patikrinimai sudaro apie 1,05 % visų valstybinės ir privačios žemės sklypų patikrinimų. O valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypais, esančių sodininkų bendrijų teritorijose, patikrinimai sudaro apie 1,10 %. Apleistų privačių ir valstybinės žemės sklypų, taip pat valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypais, naudojimo patikrinimai (pagal apleistų žemių erdvinių duomenų rinkinio duomenis) sudaro apie 1,07 % ir kiti (t. y. išnuomotų valstybinės žemės sklypų) žemės naudojimo patikrinimai sudaro apie 1,01 %.

Atliekant 2022 m. žemės naudojimo patikrinimų analizę nustatyta, kad Akmenės rajono savivaldybėje buvo suplanuotos (0,34 % bendro žemės sklypų skaičiaus) ir atliktos (0,41 %) šiek tiek skirtingos patikrinimų apimtys (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Žemės naudojimo patikrinimai 2022 metais (sudaryta autorės)

Table 4. Land use inspections in 2022 (compiled by the author)

Rodikliai	Lietuvoje	Akmenės rajono savivaldybėje
NTR* įregistruotas bendras žemės sklypų skaičius	2488187	24679
Bendras suplanuotų patikrinimų skaičius	8041	85
Suplanuotų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,32	0,34
Bendras atliktų patikrinimų skaičius	9818	100
Atliktų patikrinimų nuo bendro suplanuotų patikrinimų skaičiaus procentais	122	118
Atliktų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,39	0,41

Paiškinimas: NTR - Nekilnojamojo turto registre, (2023 m. sausio 1 d. duomenys)

Šaltinis: sudaryta pagal Nacionalinės... (2022)

Source: compiled by National... (2022)

Lietuvoje 2022 m. buvo suplanuota atlikti 8041 žemės naudojimo patikrinimą. Pagal Akmenės teritorinio skyriaus metiniame 2022 m. žemės tvarkymo darbų plane išskeltus tikslus iš viso buvo suplanuota atlikti 85 žemės naudojimo kontrolės planinius ir neplaninius patikrinimus. Lietuvoje žemės naudojimo valstybinės kontrolės darbų planas 2022 m. buvo įgyvendintas 122 %, o Akmenės rajono savivaldybėje –118 %. Akmenės rajono savivaldybėje atlikti patikrinimai sudaro apie 1 % visų Lietuvoje atliekamų patikrinimų skaičiaus.

2022 m. atliktų planinių ir neplaninių žemės naudojimo patikrinimų apimtys Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje šiek tiek skiriasi (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Atlikti planiniai ir neplaniniai žemės naudojimo patikrinimai 2022 metais
Table 5. Planned inspections were carried out in 2022 according to priority areas

Rodikliai	Lietuvoje	Akmenės rajono savivaldybėje
Atliktų žemės naudojimo planinių patikrinimų skaičius	5360	57
Atliktų žemės naudojimo neplaninių patikrinimų skaičius	2989	43
Atliktų žemės naudojimo planinių patikrinimų dalis nuo NTR* įregistruotų žemės sklypų skaičius procentais	0,21	0,23
Atliktų žemės naudojimo neplaninių patikrinimų dalis nuo NTR* įregistruotų žemės sklypų skaičius procentais	0,12	0,17
Atliktų žemės naudojimo planinių patikrinimų dalis nuo bendro suplanuotų patikrinimų skaičiaus procentais	54,59	57,00
Atliktų žemės naudojimo neplaninių patikrinimų dalis nuo bendro suplanuotų patikrinimų skaičiaus procentais	30,44	43,00

Paiškinimas: NTR – Nekilnojamojo turto registre (2022 m. sausio 1 d. duomenys)

Šaltinis: sudaryta pagal Nacionalinės... (2022)

Source: compiled by National... (2022)

Pagal 2022 m. gautus asmenų pranešimus ar skundus šalyje atlikta 2989 neplaniniai patikrinimai, o planinių patikrinimų atlikta 5360. Akmenės rajono savivaldybės atlikti neplaniniai patikrinimai sudaro apie 1,44 % bendro Lietuvos patikrinimų skaičiaus, o planiniai patikrinimai sudaro apie 1,06 %.

Analizuojant 2022 m. planinių patikrinimų skaičių pagal prioritetines sritis Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje nustatyti šiek tiek didesni skirtumai atliktose kitos paskirties žemės sklypų ir apleistų privačių ir valstybinės žemės sklypų, taip pat valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypais, patikrinimų apimtyse (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Atlikti planiniai patikrinimai 2022 metais pagal prioritetines sritis

Šaltinis: sudaryta pagal Nacionalinės... (2022)

Table 6. Planned inspections were carried out in 2022 according to priority areas

Source: compiled by National... (2022)

Prioritetai planiniams patikrinimams	Lietuvoje	Akmenės rajono savivaldybėje
NTR* įregistruotas bendras žemės sklypų skaičius	2488187	24679
NTR* įregistruotas kitos paskirties žemės sklypų skaičius	677849	4801
Atliktų kitos paskirties žemės sklypų skaičius	2664	32
Suplanuotų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,11	0,13
Suplanuotų patikrinimų dalis nuo įregistruoto kitos paskirties žemės sklypų skaičiaus procentais	0,39	0,67
Valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypų skaičius	611	5
Atliktų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,02	0,02
Apleistų privačių ir valstybinės žemės sklypų, taip pat valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypais skaičius	885	10
Atliktų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,04	0,04
Kitų žemės sklypų skaičius (žemės plotų, esančių valstybės sienos apsaugos zonos teritorijose)	806	6
Atliktų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,03	0,02
Žemės sklypų, besiribojančių su vandens telkiniais sklypų skaičius	395	4
Atliktų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,02	0,02

Paiškinimas: NTR - Nekilnojamojo turto registre (2022 m. sausio 1 d. duomenys)

Daugiausia atliktų planinių patikrinimų Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje yra kitos paskirties žemės sklypuose, tai sudaro apie 49,70 % visų planinių žemės sklypų patikrinimų. Mažiausiai planinių patikrinimų atlikta Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje žemės sklypuose, kurie besiriboja su vandens telkiniais, jie sudaro apie 7,37 % visų planinių žemės sklypų patikrinimų. Akmenės rajono savivaldybės atlikti kitos paskirties žemės sklypų naudojimo patikrinimai sudaro apie 1,20 %, valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypais, naudojimo patikrinimai sudaro apie 0,81 %, apleistų privačių ir valstybinės žemės sklypų, taip pat valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypais, naudojimo patikrinimai (pagal apleistų žemių erdvinių duomenų rinkinio duomenis) sudaro apie 1,13 %, kiti (t. y. žemės plotų, esančių valstybės sienos apsaugos zonos teritorijose) žemės naudojimo patikrinimai sudaro apie 0,74 % ir žemės sklypų, besiribojančių su vandens telkiniais, sklypų naudojimo patikrinimai sudaro apie 1,01 %.

Atliekant 2023 m. žemės naudojimo patikrinimų analizę nustatyta, kad Akmenės rajono savivaldybėje suplanuotų (0,26 % bendro žemės sklypų skaičiaus) ir atliktų (0,45) patikrinimų apimtys padidėjo (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. 2023 metais atlikti žemės naudojimo patikrinimai

Table 4. Land use inspections in 2023

Rodikliai	Lietuvoje	Akmenės rajono savivaldybėje
NTR* įregistruotas bendras žemės sklypų skaičius	2519494	24900
Bendras suplanuotų patikrinimų skaičius	7014	65
Suplanuotų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,28	0,26
Bendras atliktų patikrinimų skaičius	6777	111
Atlikta patikrinimų nuo bendro suplanuotų patikrinimų skaičiaus procentais	96,62	170,77
Atliktų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,27	0,45

Paaiškinimas: NTR – Nekilnojamojo turto registre (2023 m. sausio 1 d. duomenys)

Šaltinis: sudaryta pagal Nacionalinės... (2023)

Source: compiled by National... (2023)

Lietuvoje 2023 m. buvo suplanuota atlikti 7014 žemės naudojimo patikrinimų. Pagal Akmenės teritorinio skyriaus metiniame 2023 m. žemės tvarkymo darbų plane išskeltus tikslus iš viso buvo suplanuota atlikti 65 žemės naudojimo kontrolės planinius ir neplaninius patikrinimus. Lietuvoje žemės naudojimo valstybinės kontrolės darbų planas 2023 m. buvo įgyvendintas 96,62 %, o Akmenės rajono savivaldybėje – 170,77 %. Akmenės rajono savivaldybėje atlikti patikrinimai sudaro apie 0,93 % visų Lietuvoje atliekamų patikrinimų skaičiaus.

2023 m. atliktų planinių ir neplaninių žemės naudojimo patikrinimų apimtys Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje šiek tiek skiriasi (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. 2023 metais atlikti planiniai ir neplaniniai žemės naudojimo patikrinimai

Table 8. Planned inspections were carried out in 2023 according to priority areas

Rodikliai	Lietuvoje	Akmenės rajono savivaldybėje
Atliktų žemės naudojimo planinių patikrinimų skaičius	3581	38
Atliktų žemės naudojimo neplaninių patikrinimų skaičius	1714	73
Atliktų žemės naudojimo planinių patikrinimų dalis nuo NTR* įregistruotų žemės sklypų skaičiaus procentais	0,14	0,15
Atliktų žemės naudojimo neplaninių patikrinimų dalis nuo NTR* įregistruotų žemės sklypų skaičiaus procentais	0,07	0,29
Atliktų žemės naudojimo planinių patikrinimų dalis nuo bendro suplanuotų patikrinimų skaičiaus procentais	52,84	34,23
Atliktų žemės naudojimo neplaninių patikrinimų dalis nuo bendro suplanuotų patikrinimų skaičiaus procentais	25,29	65,77

Šaltinis: sudaryta pagal Nacionalinės... (2023)

Source: compiled by National... (2023)

2023 m. pagal gautus asmenų pranešimus ar skundus atlikta 1714 neplaninių patikrinimų, o planinių patikrinimų atlikta 3581. Akmenės rajono savivaldybės atlikti neplaniniai patikrinimai sudaro apie 4,25 % bendro Lietuvos patikrinimų skaičiaus, o planiniai patikrinimai sudaro apie 1,06 %.

Įvertintas 2023 m. atliktų planinių patikrinimų skaičius pagal prioritетines sritis Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Atlikti planiniai patikrinimai 2023 metais pagal prioritетines sritis

Table 9. Planned inspections were carried out in 2023 according to priority areas

2023 metų prioritetai planiniams patikrinimams	Lietuvoje	Akmenės rajono savivaldybėje
NTR* įregistruotas bendras žemės sklypų skaičius	2488187	24679
NTR* įregistruotas kitos paskirties žemės sklypų skaičius	677849	4801
Atliktų kitos paskirties žemės sklypų skaičius	2664	32
Suplanuotų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,11	0,13
Suplanuotų patikrinimų dalis nuo įregistruoto kitos paskirties žemės sklypų skaičiaus procentais	0,39	0,67
Valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypų skaičius	611	5
Atliktų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,02	0,02
Apleistų privačių ir valstybinės žemės sklypų, taip pat valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypais skaičius	885	10
Atliktų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,04	0,04
Kitų žemės sklypų skaičius (patikėjimo teise valdomų valstybinės žemės sklypų)	806	6
Atliktų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,03	0,02
Žemės sklypų, besiribojančių su vandens telkiniais, sklypų skaičius	395	4
Atliktų patikrinimų dalis nuo įregistruoto bendro žemės sklypų skaičiaus procentais	0,02	0,02

Paaiškinimas: NTR – Nekilnojamojo turto registre (2023 m. sausio 1 d. duomenys)

Šaltinis: sudaryta pagal Nacionalinės... (2023)

Source: compiled by National... (2023)

Daugiausia planinių patikrinimų atlikta Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje yra kitos paskirties žemės sklypuose. Minėti patikrinimai sudaro apie 74,39 % visų planinių žemės sklypų patikrinimų. Mažiausiai planinių patikrinimų atlikta Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje žemės sklypuose, kurie ribojasi su vandens telkiniais. Jie sudaro apie 7,37 % visų planinių žemės sklypų patikrinimų. Akmenės rajono savivaldybėje atlikti kitos paskirties žemės sklypų naudojimo patikrinimai sudaro apie 1,20 % Valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypais, naudojimo patikrinimai sudaro apie 0,81 %. Apleistų privačių ir valstybinės žemės sklypų, taip pat valstybinės žemės plotų, nesuformuotų atskirais žemės sklypais, naudojimo patikrinimai (pagal apleistų žemių erdvių duomenų rinkinio duomenis) sudaro apie 1,13 %. Kiti (t. y. patikėjimo teise valdomų valstybinės žemės sklypų) žemės naudojimo patikrinimai sudaro apie 0,74 %. Žemės sklypų, besiribojančių su vandens telkiniais, sklypų naudojimo patikrinimai sudaro apie 1,01 %.

Žemės naudojimo valstybinės kontrolės patikrinimų apimtys kiekvienais metais vis didėja. Patikrinimų skaičiui įtakos turėjo metinių darbų įvykdymo planai, pakartotiniai patikrinimai, kurių metu tikrinama, ar nustatyti pažeidimai pašalinti, vykdyti ir neplaniniai patikrinimai, kurie užfiksuoti tikrinant šalimais esantį sklypą ir piliečių pateikti skundai.

Atliekant žemės naudojimo valstybinės kontrolės patikrinimus, paaiškėja, kad žemės sklypų savininkai nesilaiko arba nežino suformavimo (privatizavimo) dokumentuose nustatytos žemės sklypo ribos. Per 2021–2023 m. Akmenės rajono savivaldybėje iš viso atlikta 315 žemės naudojimo valstybinės kontrolės patikrinimų.

Išvados

1. 2021 m. pagal gautus asmenų pranešimus ir skundus Lietuvoje atlikta 2990 neplaninių patikrinimų, iš kurių 38 – Akmenės rajono savivaldybėje. Lietuvoje per 2021 m. atlikta 6212 planinių patikrinimų. Daugiausia planinių patikrinimų atlikta Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje kitos paskirties žemės sklypuose, tai sudaro apie 45 % visų planinių žemės sklypų patikrinimų. Mažiausiai planinių patikrinimų atlikta tiek šalyje, tiek analizuojamoje savivaldybėje žemės sklypuose, yra kiti (t. y. išnuomotų valstybinės žemės sklypų) žemės naudojimo patikrinimai sudaro apie 1,01 %.

2. 2022 m. pagal gautus asmenų pranešimus ir skundus Lietuvoje atlikta 2989 neplaniniai patikrinimai, iš kurių 43 – Akmenės rajono savivaldybėje. Lietuvoje per 2022 m. atlikta 5360 planinių patikrinimų. Daugiausia planinių patikrinimų atlikta Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje kitos paskirties žemės sklypuose (49,70 % visų planinių žemės sklypų patikrinimų). Mažiausiai planinių patikrinimų atlikta tiek šalyje, tiek analizuojamoje savivaldybėje žemės sklypuose, kiti (t. y. žemės plotų, esančių valstybės sienos apsaugos zonos teritorijose) žemės naudojimo patikrinimai sudaro apie 0,74 %.

3. 2023 m. pagal gautus asmenų pranešimus ir skundus Lietuvoje atlikta 1714 neplaninių patikrinimų, iš kurių 73 – Akmenės rajono savivaldybėje. Lietuvoje per 2023 m. atlikta 3581 planinis patikrinimas. Daugiausia planinių patikrinimų atlikta Lietuvoje ir Akmenės rajono savivaldybėje kitos paskirties žemės sklypuose (74,39 % visų planinių žemės sklypų patikrinimų). Mažiausiai planinių patikrinimų atlikta tiek šalyje, tiek analizuojamoje savivaldybėje žemės sklypuose, yra kiti (t. y. patikėjimo teise valdomų valstybinės žemės sklypų) žemės naudojimo patikrinimai, kurie sudaro apie 0,74 %.

Literatūra

1. Aleknavičius, M., Aleknavičius, P. 2014. Žemės ūkio paskirties žemės rinkos raida. *Žemės ūkio mokslai*, T. 21. Nr. 1. p. 23–36.
2. Ciecialska, A., Sobolewska-Mikulska, K., Sobura, S. 2021. Credibility of the cadastral data on land use and the methodology for their verification and update. *Land Use Policy*, Vol. 102, 105204.
3. Dėl žemės naudojimo valstybinės kontrolės nuostatų patvirtinimo. 1994-12-17. Nr. 1244. *Valstybės žinios*, 1994-12-16, Nr. 97-1919. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B74250B7B0BF/asr> (žiūrėta 2023 04 03).
4. Dėl žemės naudojimo valstybinės žemės kontrolės organizavimo ir vykdymo, administracinių nusižengimų teisenos Nacionalinėje žemės tarnyboje prie Aplinkos ministerijos taisyklių patvirtinimo. 2014-12-23. Nr. 1P-(1.3.)-499. TAR, 2014-12-30, Nr. 20874. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7f868750906f1e48028e9b85331c55d/asr> (žiūrėta 2023 04 03).
5. Karneckienė, J. 2011. Žemės naudojimo valstybinė kontrolė: reglamentavimas ir vykdymas Širvintų savivaldybėje. Vilnius, p. 55.
6. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas. 1993-11-09. Nr. I-301. *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 63-1188 (žiūrėta 2024 02 03).
7. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas. 1995-12-12. Nr. I-1120. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 107-2391 (žiūrėta 2024 02 03).
8. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas. 1994-04-26. Nr. I-446. *Valstybės žinios*, 1994-05-06, Nr. 34-620. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CC10C5274343/asr> (žiūrėta 2024 02 03).
9. Objektų atrankos ir tikrinimo kriterijai vykdant žemės naudojimo valstybinę kontrolę. Nacionalinė žemės tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Prieiga per internetą: <https://www.nzt.lt/go.php/lit/Objektu-atrankos-ir-tikrinimo-kriterijai-vykdan-t-zemes-naudojimo-valstybine-kontrolė> (žiūrėta 2023 03 06).

10. Žemės naudojimo valstybinės kontrolės vykdymas. Nacionalinė žemės tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Prieiga per internetą: <https://www.nzt.lt/go.php/lit/Zemes-naudojimo-valstybines-kontroles-vykdymas> (žiūrėta 2023 03 06).
11. Žemės naudojimo valstybinės kontrolės ataskaitos 2021. Nacionalinė žemės tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Prieiga per internetą: <https://storymaps.arcgis.com/stories/db98e591626044b3bf30d5cf42fdcc90> (žiūrėta 2023 11 30).
12. Žemės naudojimo valstybinės kontrolės ataskaitos 2022. Nacionalinė žemės tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Prieiga per internetą: <https://storymaps.arcgis.com/stories/81efdd1e2da14565bca479165854d63b> (žiūrėta 2023 11 30).
13. Žemės naudojimo valstybinės kontrolės ataskaitos 2023. Nacionalinė žemės tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Prieiga per internetą: <https://experience.arcgis.com/experience/bad1a11be734497b87bf84aaaf5d57c3/> (žiūrėta 2023 12 12).
14. Veligor, R., Pašakarnis, G. 2020. Žemės naudojimo valstybinės kontrolės vertinimas Šalčininkų rajono savivaldybės pavyzdžiu. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/entities/etd/6e2a40a4-4022-42fc-a4f9-0b4dcc9dc79> (žiūrėta 2023 12 16).

ASSESSMENT OF STATE CONTROL OF LAND USE IN 2021–2023 (EXAMPLE OF AKMENĖ DISTRICT MUNICIPALITY)

Summary

The purpose of this study is to perform an analysis of the performance of the state control function of land use in the years 2021-2023 in the municipality of Akmenė district. It is the duty of the state to ensure that land is used rationally and protected. One of the methods of land protection is to carry out state control of land use. Data analysis and evaluation of the implementation of state control of land use in 2021-2023 in Akmenė district municipality was carried out, comparing the data with the trends of this activity in Lithuania. During 2021 - in 2023 a total of 26,885 land use state control inspections were carried out, of which 315 were in Akmenė district municipality. At the most during 2021 - in 2023 Planned inspections (15153 land use state control inspections) were carried out in Lithuania and Akmenė district municipality on land plots of other purpose.

Keywords: state control of land use, Akmenė district municipality